

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ J. G.**, bývajúcej v B., a **2/ Ing. J. K.**, bývajúceho v B., proti žalovanej **A. B.**, bývajúcej v Ž., zastúpenej JUDr. R. F., advokátom so sídlom v B., **o určenie neplatnosti závetu a listiny o vydedení**, vedenej na Okresnom súde Žiar nad Hronom pod sp. zn. 5 C 227/2008, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 20. apríla 2010 sp. zn. 13 Co 50/2010 rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 20. apríla 2010 sp. zn. 13 Co 50/2010 v zmeňujúcom výroku vo veci samej, ktorým bola určená neplatnosť závetu, a vo výroku o trovách konania **z r u š u j e** a vec mu v rozsahu zrušenia vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Žalobcovia sa podanou žalobou domáhali určenia neplatnosti závetu a vydedenia ako prejavov vôle poručiťa J. K., zomrelého dňa 26. februára 2008. Namietali absolútnu neplatnosť označených právnych úkonov urobených v jednej listine, pričom z opatrnosti sa dovoľávali aj relatívnej neplatnosti závetu pre rozpor s § 497 Obč. zákonníka. Tvrdili, že v časti listiny o závete nie je zákonom požadovaným spôsobom vyjadrená vôľa poručiťa zanechať majetok, ustanoviť niekoho dedičom, či povolať niekoho za svojich dedičov, alebo akýmkoľvek iným, gramaticky nespochybniteľným prejavom vôle rozhodnúť pre prípad svojej smrti o majetku. Zároveň poukazovali na to, že nie je ani jasne, určite a zrozumiteľne vymedzený okruh povolaných dedičov, a že závet obsahuje určujúcu podmienku, ktorej splnenie závetca požaduje na neurčitom a neadresnom závetnom dedičovi.

Okresný súd Žiar nad Hronom rozsudkom (v poradí druhým) zo dňa 12. októbra 2009 č. k. 5 C 227/08-93 žalobu zamietol a zároveň rozhodol o povinnosti žalobcov zaplatiť

žalovanej náhradu trov konania do rúk jej právneho zástupcu. Zamietnutie žaloby odôvodnil skutkovými zisteniami vyplývajúcimi z vykonaného dokazovania, z ktorých vyvodil právny záver, že závet i vydedenie splňajú formálne i materiálne predpoklady pre platnosť týchto právnych úkonov.

Krajský súd v Banskej Bystrici ako súd odvolací na odvolanie žalobcov rozsudkom z 20. apríla 2010 sp. zn. 13 Co 50/2010 rozsudok súdu prvého stupňa v zamietajúcom výroku v časti týkajúcej sa závetu zmenil tak, že určil neplatnosť závetu. V časti zamietajúceho výroku týkajúcej sa vydedenia prvostupňový rozsudok potvrdil. Zároveň zmenil rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku o trovách konania tak, že vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov prvostupňového a odvolacieho konania. Na rozdiel od súdu prvého stupňa dospel v súvislosti s posudzovaním platnosti závetu k záveru, že tento právny úkon, obsiahnutý v listine podpísanej poručiteľom a svedkami 9.5.1997, je neplatný. Neplatnosť závetu odôvodnil tým, že v ňom nie je určená konkrétna osoba dediča, ale táto osoba je podmienená takým spôsobom, že ňou bude ten, kto sa postará o poručiteľa, doopatruje ho a urobí mu pohreb a že teda sa v závete nehovorí o osobe, ktorá tak už robí, ale ktorá tak len v budúcnosti urobí. Vyslovil názor, že pri ustanovení dediča v závete v zmysle § 477 Obč. zákonníka musí ísť o osobu, ktorá je závetcovi známa, že závetca robí právny úkon medzi živými a adresuje ho existujúcej osobe, pričom závet nadobúda účinky okamihom jeho smrti.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podala dovolanie žalovaná. Dovoláním napadla zmeňujúci výrok odvolacieho súdu o určení neplatnosti závetu a súvisiaci výrok o trovách konania. Navrhla aby dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zmenil a žalobu o neplatnosť závetu zamietol, a aby potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku o trovách konania a rozhodol aj o trovách odvolacieho a dovolacieho konania. Dovolanie odôvodnila nesprávnym právnym posúdením veci odvolacím súdom. Uviedla, že odvolací súd nesprávne interpretoval a aplikoval ustanovenie § 477 Obč. zákonníka na daný prípad. Vyjadrila nesúhlas s názorom, že osoba závetného dediča musí byť závetcovi známa a musí existovať v čase podpísania závetu. Poukázala na potrebu zisťovať skutočnú vôľu pisateľa závetu a to zo samotnej listiny a všetkých okolností, za ktorých bol urobený prejav vôle o ustanovení závetného dediča. Podľa jej názoru bola za dediča ustanovená osoba, ktorú je možné identifikovať podľa činnosti (starostlivosť o poručiteľa a zabezpečenie jeho pohrebu), pričom nešlo o podmienku dedenia ale o určenie dediča. Osoba závetného dediča

identifikovaná určitou činnosťou alebo vzťahom k poručiteľovi nemusí existovať v čase podpísania závetu poručiteľom. Poručiteľ môže ustanoviť za dediča kohokoľvek, kto je identifikovateľný, a to aj osobu, ktorú nepozná a ktorá v čase podpísania závetu ani nemusí byť na svete, no musí existovať v čase smrti poručiteľa.

Žalobcovia sa k podanému dovolaniu nevyjadrili.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpená advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), preskúmal rozsudok odvolacieho súdu bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

Najvyšší súd predovšetkým z úradnej povinnosti skúmal existenciu vád konania taxatívne vymedzených v ustanovení § 237 O.s.p. a iných vád, ktoré mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, aj keď neboli dovolateľkou namietané. Zistil, že z obsahu spisu žiadne takéto vady nevyplývajú. Následne sa zaoberal správnosťou napadnutého rozsudku z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, t. j. či rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav, ku ktorému môže dôjsť buď použitím iného právneho predpisu, než ktorý mal byť správne použitý, alebo síce použitím správneho právneho predpisu, ale jeho nesprávnym výkladom alebo nesprávnym uplatnením.

V prejednávanej veci bolo zo skutkového hľadiska zistené, že žalobcovia sú deťmi poručiteľa J. K., zomrelého 26.2.2008, po ktorom bolo uznesením Okresného súdu Žiar nad Hronom zo dňa 28.3.2008 začaté dedičské konanie vedené pod sp. zn. 12 D 254/2008, že žalovaná ako družka poručiteľa v dedičskom konaní predložila listinu pozostávajúcu z jedného listu, na ktorej je písacím strojom napísaný text označený ako závet a zároveň vydedenie, a že táto listina bola podpísaná poručiteľom a dvomi svedkami 9.5.1997, pričom sa v nej okrem iného uvádza, že závet je platný pre toho, kto sa postará o poručiteľa, kto ho doopatrjuje a urobí pohreb (doslovná citácia: „Závet je platný pre toho, kto sa o mňa postará, kto ma doopatrjuje a urobí pohreb.“).

Rozhodujúcou právnou otázkou od riešenia ktorej záviselo správne právne posúdenie veci odvolacím súdom vo väzbe na zistený skutkový stav bola otázka, či závet spĺňal

požiadavku jeho platnosti vyplývajúcu z ustanovenia § 477 Obč. zákonníka, t. j. požiadavku ustanovenia, resp. určenia dediča. Odvolací súd dospel k záveru, že závet túto požiadavku nespĺňal, keďže v ňom nebola určená konkrétna osoba závetného dediča, ale táto osoba bola podmienená tak, že ňou bude ten, kto sa o poručiťa postará, doopatrjuje ho a urobí mu pohreb, pričom takáto osoba nebola poručiťovi v čase zriadenia závetu známa a existujúca. Dovolací súd sa s týmto právnym záverom odvolacieho súdu nestotožňuje.

Podľa § 477 veta prvá Obč. zákonníka v závete poručiť ustanoví dedičov, prípadne určí ich podiely, alebo veci a práva, ktoré im majú pripadnúť.

Citované ustanovenie § 477 Obč. zákonníka určuje ako podstatnú a teda obligatórnu náležitosť závetu ustanovenie, resp. označenie dediča, ktorý je povolaný dediť závetom. Neustanovuje však priamo, akým spôsobom má byť v závete vyjadrené ustanovenie závetného dediča. Nevyžaduje sa, aby dedič bol v závete výslovne pomenovaný, ale zo závetu musí byť vždy celkom nezvratne zistiteľné, komu má odkázaný majetok pripadnúť. Osoba dediča teda musí byť v závete identifikovaná dostatočne určite, t. j. tak, aby nebola zameniteľná s akoukoľvek inou osobou v čase smrti poručiťa. Závetný dedič môže byť preto okrem obvyklých údajov totožnosti, ako je meno, priezvisko, dátum narodenia či rodné číslo alebo bydlisko, označený aj hovorovým menom, zdrobneninou mena, prípadne uvedením príbuzenského vzťahu k poručiťovi. Identifikáciu dediča v závete umožňuje aj jeho označenie určitou činnosťou, napríklad, že ním bude ten, kto sa postaral o poručiťa až do jeho smrti, kto ho doopatroval a urobil pohreb. Aj takéto označenie totiž dáva predpoklad pre zistenie, o akú konkrétnu osobu v danom prípade ide.

Z ustanovenia § 477 ani v spojitosti s inými súvisiacimi ustanoveniami nemožno vyvodiť, že dedič ustanovený v závete musí byť poručiťovi známy v čase zriadenia závetu, prípadne, že musí už v tomto čase existovať. Naopak, rešpektujúc princíp slobody vôle poručiťa a jej naplnenia, a zohľadňujúc aj potreby praktického života, považuje dovolací súd za správny taký výklad uvedeného ustanovenia, podľa ktorého osoba ustanoveného dediča nemusí byť v čase zriadenia závetu poručiťovi známa a nemusí ani existovať. Dôležité je aby bola identifikovateľná a existovala, t. j. mala právnu subjektivitu, v čase smrti poručiťa. V čase podpísania závetu poručiť činnosť, ktorou určil závetného dediča, nemusí ešte potrebovať a tak nemusí ani vedieť, a z povahy niektorých činností závislých od jeho smrti ani nemôže vedieť, kto bude tou osobou, ktorá sa o neho postará, doopatrjuje ho a vystrojí mu

pohreb. Okrem toho bolo by v rozpore s vôľou poručiťa a s nenahraditeľnosťou závetu, aby bolo upierané dedičské právo osobám, ktorých povolal závetom za dedičov a ktoré v deň jeho smrti sú spôsobilé dediť, len preto, že túto spôsobilosť nemali v čase zriadenia závetu (v prípade fyzickej osoby môže ísť napríklad o deti potomkov poručiťa, ktoré sa ešte nenarodili a neboli ani počaté).

Vzhľadom na totožnosť slovenskej a českej právnej úpravy, pokiaľ ide o náležitosť závetu týkajúcu sa ustanovenia dediča (text § 477 slovenského Obč. zákonníka je zhodný s textom § 477 ods. 1 českého Obč. zákonníka), možno z hľadiska komparatívneho výkladu poukázať na rovnaký právny záver, ku ktorému v otázke možnosti označenia dediča určitou konkrétnou činnosťou dospela judikatúra v Českej republike a to v rozsudku Najvyššieho súdu Českej republiky z 25. apríla 2007 sp. zn. 21 Cdo 1859/2006 (dostupný na www.nsoud.cz).

Tiež s použitím historického výkladu náležitosti závetu, týkajúcej sa určiti ustanovenia dediča, možno vyššie uvedený právny záver podporiť názorom vysloveným v publikácii autorov F. Rouček – J.Sedláček „Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi, Praha 1936, díl III.“, v ktorej na str. 92 sa uvádza, že požiadavku na určitosť, t. j. zrozumiteľnosť vôle poručiťa, sa nesluší preháňať (posudzovať príliš prísne), lebo ustanovenia zákona o prejave poručiťovej vôle sú dané preto, aby bolo zabezpečené splnenie jeho pravej vôle, a nie aby boli poskytnuté prostriedky na jej zmarenie. Preto postačuje označenie dediča krstným menom, zanechanie majetku „priateľstvu“, „osobe, ktorá poručiťa pred smrťou ošetrovala“ alebo „osobe, u ktorej poručiť pred smrťou trvale pobýval“. Právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi (uhorské právo) pripúšťalo, aby osoba dediča bola určená aj nejakou budúcou udalosťou, napríklad „Moja čel'ad', slúžiaca mi v deň mojej smrti“ (str. 93 označenej publikácie).

Vychádzajúc z hore uvedenej interpretácie § 477 Obč. zákonníka v prejednávanej veci určenie závetného dediča takým spôsobom, že ním bude ten, kto sa o poručiťa postará, kto ho doopatrjuje a urobí pohreb, teda jeho určenie budúcou konkrétnou činnosťou, bolo pre identifikáciu tohto dediča postačujúce. Vyhovovalo preto požiadavke zákona na ustanovenie dediča v závete a nemalo za následok neplatnosť závetu. Keďže išlo o spôsob označenia dediča, nemohlo zároveň ísť (a ani nešlo) o podmienku, ktorou by bol podmienený

vznik dedičského práva, alebo jeho zánik, alebo ktorou by bol dedič obmedzovaný v dispozícii s dedičstvom či nútený k výkonu nejakých povinností.

So zreteľom na uvedené dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 1 O.s.p. a contrario v dovolaní napadnutom zmeňujúcom výroku o určení neplatnosti závetu a v súvisiacom výroku o trovách konania zrušil a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. októbra 2011

JUDr. Rudolf Č i r č, v.r.

predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Bc. Patrícia Špacírová